

รูปแบบการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

The Model of Area-based School Management Under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 1

ทรงภพ พรหมวงศ์
Songpop Promwong

มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

Sripatum University KhonKaen

* Corresponding Author E-Mail: math69861@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 2) ศึกษาแบบการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 3) เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ขอนแก่น เขต 1 จำนวน 108 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน ค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์ ดัชนีความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า

สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับ ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ($\bar{x} = 3.83$) ด้านการมีส่วนร่วม ($\bar{x} = 3.79$) ด้านการมีเป้าหมายร่วมกัน ($\bar{x} = 3.78$) ด้านการพัฒนาสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ ($\bar{x} = 3.74$) ด้านการกระจายอำนาจ ($\bar{x} = 3.64$) สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงตามลำดับ ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ($\bar{x} = 4.63$) ด้านการมีเป้าหมายร่วมกัน ($\bar{x} = 4.58$) ด้านการพัฒนาสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ ($\bar{x} = 4.57$) ด้านการกระจายอำนาจ ($\bar{x} = 4.55$) ด้านการมีส่วนร่วม ($\bar{x} = 4.54$) และลำดับความต้องการจำเป็น เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านการกระจายอำนาจ ($PNI_{modified} = 0.250$) ด้านการพัฒนาสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ ($PNI_{modified} = 0.221$) ด้านการมีเป้าหมายร่วมกัน ($PNI_{modified} = 0.212$) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ($PNI_{modified} = 0.208$) และด้านการมีส่วนร่วม ($PNI_{modified} = 0.200$) ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ย 4.72 ความเป็นไปได้มีค่าเฉลี่ย 4.79 ความเป็นประโยชน์มีค่าเฉลี่ย 4.89

คำสำคัญ: 1. รูปแบบ; 2. การบริหารจัดการ; 3. การจัดการเชิงพื้นที่

ABSTRACT

This research article aimed to: 1) study the current conditions, desirable conditions, and necessities of the model of area-based school management under Khonkaen primary educational service area 1. 2) study The Model of Area-based School Management under Khonkaen primary educational service area 1. 3) to evaluate the feasibility and suitability of the model of area-based school management under Khonkaen primary educational service area 1. The samples used in the research were 108 school administrators. The research tools were questionnaires and semi-interviews. The statistics used in the research were average, standard deviation, I average, D average and Priority Need Index Modified (PNI modified).

The research found that:

The study of current conditions yielded to a high level; as follows 1) Corporate Social Responsibilities section ($\bar{x} = 3.83$), 2) Participation section ($\bar{x} = 3.79$), 3) Goal section ($\bar{x} = 3.78$), 4) The development of Area-learning resources section ($\bar{x} = 3.74$) and lastly Decentralization section ($\bar{x} = 3.64$). Besides, desirable conditions resulted in the highest average; Corporate Social Responsibilities section ($\bar{x} = 4.63$), Goal section ($\bar{x} = 4.58$), The development of Area-learning resources section ($\bar{x} = 4.57$), Decentralization section ($\bar{x} = 4.55$) and Participation section ($\bar{x} = 4.54$) respectively. In terms of the necessities of The Model Of Area-based School Management under Khonkaen Primary Educational Service area 1, the descending order is as follows: 1) Decentralization section ($PNI_{\text{modified}} = 0.250$), 2) The development of Area-learning resources section ($PNI_{\text{modified}} = 0.221$), 3) Goal section ($PNI_{\text{modified}} = 0.212$), 4) Corporate Social Responsibilities section ($PNI_{\text{modified}} = 0.208$) and Participation section ($PNI_{\text{modified}} = 0.200$). The assessment of the suitability, feasibility, and Utility of The model Of Area-based School Management under Khonkaen Primary Educational Service area 1 resulted in the highest level of suitability with an average of 4.72, feasibility with an average of 4.79, and utility with an average of 4.89.

Keywords: 1. Model; 2. Management; 3. Area-based School Management

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ของทุกภูมิภาคของโลกเข้าด้วยกัน พลังขับเคลื่อนของเทคโนโลยียุคดิจิทัล ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (สมหมาย อ่ำดอนกลอย, 2556) และจากสภาวะการณ์ในปัจจุบันพบว่า การศึกษาในปัจจุบันไม่ตอบโจทย์หรือความต้องการของประชาชนในพื้นที่ การจัดการเรียนรู้ไม่ยึดโยงกับภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม รวมถึงทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นชุมชนและสังคมของพื้นที่ รวมทั้งการลงทุนด้านการศึกษาสูงแต่ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาต่ำ ทำให้ประเทศไทยมีความจำเป็นต้องปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้ระบบการศึกษาเป็นกลไกหลักสำคัญต่อการพัฒนาขับเคลื่อนประเทศตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 54 วรรคสองและวรรคสาม และกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (2561-2580) การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของภาคประชาชน ซึ่งรัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมียุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม มี

เป้าหมายการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการดึงเอาพลังของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาค เอกชน ประชาสังคม ชุมชน ท้องถิ่น มาร่วมขับเคลื่อน โดยการสนับสนุนการรวมตัวของประชาชนในการ ร่วมคิดร่วมทำเพื่อส่วนรวม การกระจายอำนาจ และความรับผิดชอบไปสู่กลไกบริหารราชการแผ่นดินใน ระดับท้องถิ่น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในการจัดการตนเอง

ในช่วงที่ผ่านมาการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เป็นแนวคิดการปฏิรูปการศึกษาและแนวคิดเรื่องการกระจายอำนาจจากรัฐและส่งเสริมพลังในการจัดการตนเองของประชาชน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566) ซึ่งการปฏิรูปการศึกษา ให้บรรลุเป้าหมายควรเริ่มต้นจากการปฏิรูปที่โรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนเป็นหน่วยย่อยที่ ย่อยมาจากสังคม รวมถึงการบริหาร และความคาดหวังที่มีต่อบุคลากรในโรงเรียนมีความหลากหลาย หากทุกคน ในโรงเรียนมองเห็นปัญหาในทิศทางเดียวกันและร่วมมือกันที่จะแก้ปัญหาเหล่านั้น นับเป็นก้าวแรกของการปฏิรูป การศึกษาโดยแท้จริง (ชาโต มานานู, 2559) และการเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอน การบริหาร จัดการ และการใช้จ่ายงบประมาณทางการศึกษา ซึ่งเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างและระบบการ จัดการที่ต้องได้รับการปรับปรุงเป็นลำดับแรก โดยเฉพาะการบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็กซึ่งมี อยู่จำนวนมากที่มีความ แตกต่างกันในด้านคุณภาพของแต่ละพื้นที่ของประเทศไทย โดยการนำแนวคิดการสร้างการมีส่วนร่วมของภาค ส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการเพิ่มคุณภาพการศึกษาและลดภาระงบประมาณ เพื่อพัฒนาผู้เรียน พัฒนาการเรียนการสอน และพัฒนาครู การพัฒนาระบบข้อมูลและ สารสนเทศทางการศึกษาที่เชื่อมโยงกันเพื่อใช้ ในการบริหารจัดการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563ก)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่ พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็น ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหาร จัดการเชิงพื้นที่ ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 เพื่อจะได้นำรูปแบบไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา สนับสนุนการดำเนินงาน และการตัดสินใจการบริหารการ จัดการเรียนรู้เชิงพื้นที่ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1
- 2) เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1
- 3) เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานแบบผสมวิธี (Mixed methodology) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบ สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการ บริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

ขั้นตอนที่ 1.1 การศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน โดยการ สังเคราะห์เอกสาร

ขั้นตอนที่ 1.2 การศึกษาองค์ประกอบของการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน โดยการ สังเคราะห์เอกสาร

ขั้นตอนที่ 1.3 การศึกษา สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 1.4 การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน จากสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติเป็นเลิศ(Best practices) จำนวน 3 โรงเรียน โดยใช้แบบสัมภาษณ์

2. ระยะที่ 2 การสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

ขั้นตอนที่ 2.1 นำข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 1 มากร่างรูปแบบการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

ขั้นตอนที่ 2.2 ตรวจสอบ ยืนยันรูปแบบการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน โดยวิธีการสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ 2.3 การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน (ชุดเดิม จากขั้นตอนที่ 2.2)

3. ระยะที่ 3 ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยผู้อำนวยการ และครูจำนวน 17 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของรูปแบบการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

1.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ($\bar{x} = 3.83$) ด้านการมีส่วนร่วม ($\bar{x} = 3.79$) ด้านการมีเป้าหมายร่วมกัน ($\bar{x} = 3.78$) ด้านการพัฒนาสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ ($\bar{x} = 3.74$) และ ด้านการกระจายอำนาจ ($\bar{x} = 3.64$)

1.2 ผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ($\bar{x} = 4.63$) ด้านการมีเป้าหมายร่วมกัน ($\bar{x} = 4.58$) ด้านการพัฒนาสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ ($\bar{x} = 4.57$) ด้านการกระจายอำนาจ ($\bar{x} = 4.55$) และ ด้านการมีส่วนร่วม ($\bar{x} = 4.54$)

1.3 ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ 1) ด้านการกระจายอำนาจ ($PNI_{modified} = 0.250$) 2) ด้านการพัฒนาสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ ($PNI_{modified} = 0.221$) 3) ด้านการมีเป้าหมายร่วมกัน ($PNI_{modified} = 0.212$) 4) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ($PNI_{modified} = 0.208$) และ 5) ด้านการมีส่วนร่วม ($PNI_{modified} = 0.200$)

2. ผลการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

2.1 ผลการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบองค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ องค์ประกอบที่ 3 วิธีดำเนินการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน การมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจ ความรับผิดชอบต่อสังคมและการ

พัฒนาสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ องค์ประกอบที่ 4 แนวทางการประเมินรูปแบบ องค์ประกอบที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ

2.2 ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

3.1 ค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3.2 ค่าเฉลี่ยความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย รูปแบบการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 อภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ผลการวิจัยสรุปว่า

1.1 สภาพปัจจุบันการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษา มีการเปิดโอกาสและส่งเสริมให้บุคคล ประชาชน ชุมชน หรือองค์กรต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อมในการพัฒนาในลักษณะของการรับรู้ การร่วมคิดร่วมทำ ร่วมกิจกรรมที่มีผลต่อตนเองและชุมชน ตั้งแต่ต้น เพื่อให้กิจกรรมบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ (เมตต์ เมตต์การุณจิตต์, 2553; พชรภรณ์ สิงห์สุรี, 2558) ดังที่ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) มีการกึ่งสำคัญในการเสนอแนะนโยบายด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของทุกภาคส่วน ในการกระจายบทบาททางการศึกษา หรือการปรับบทบาทให้รัฐหรือหน่วยงานระดับชาติถ่ายโอนบทบาทการตัดสินใจ ให้แก่หน่วยงานในพื้นที่ และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อจัดการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการของแต่ละพื้นที่ และสร้างสมัชชาการศึกษา ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาเครือข่ายและเพิ่มโอกาสทางการเรียนรู้ และดำเนินการจัดการศึกษาของภาคส่วนต่าง ๆ ในฐานะหน่วยนโยบายด้านการศึกษามีภารกิจในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของทุกภาคส่วน สอดคล้องกับวิจัยของ สุธีธรรัตน์ ใจจันทร์ (2565) ซึ่งพบว่า สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับมาก

1.2 สภาพที่พึงประสงค์การบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับ 2) พ.ศ. 2545 (2563) ซึ่งมีเจตนารมณ์ที่จะทำให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตามมาตรา 8 มาตรา 9 และ มาตรา 29 ว่าด้วย การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการกระจายอำนาจ ไปสู่พื้นที่การศึกษา สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน เอกชน ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ดังที่ มนต์นัทธ มโนการณ (2561) ได้กล่าวว่า การบริหารจัดการเชิงพื้นที่เป็นการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเป็นผู้จัดการศึกษาโดยรัฐมีการกระจายอำนาจในรูปแบบของสภาการศึกษา ซึ่งจำเป็นที่จะต้องกระจายอำนาจให้โรงเรียนเป็นนิติบุคคลอย่างแท้จริง ให้อำนาจในการบริหารทรัพยากร การบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ตามศักยภาพของบริบทพื้นที่ ซึ่งการมีส่วนร่วมของ

ประชาชน คือ การเข้าไปมีหน้าที่หรือมีส่วนร่วมรับผิดชอบ เมื่อมีการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นจะเชื่อมโยงไปสู่กระบวนการเข้าไปมีส่วนร่วมรับผิดชอบของแต่ละบุคคล (Gustavo, 1992) สอดคล้องกับวิจัยของ นิพันธ์ ยอดดี (2564) พบว่า สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด

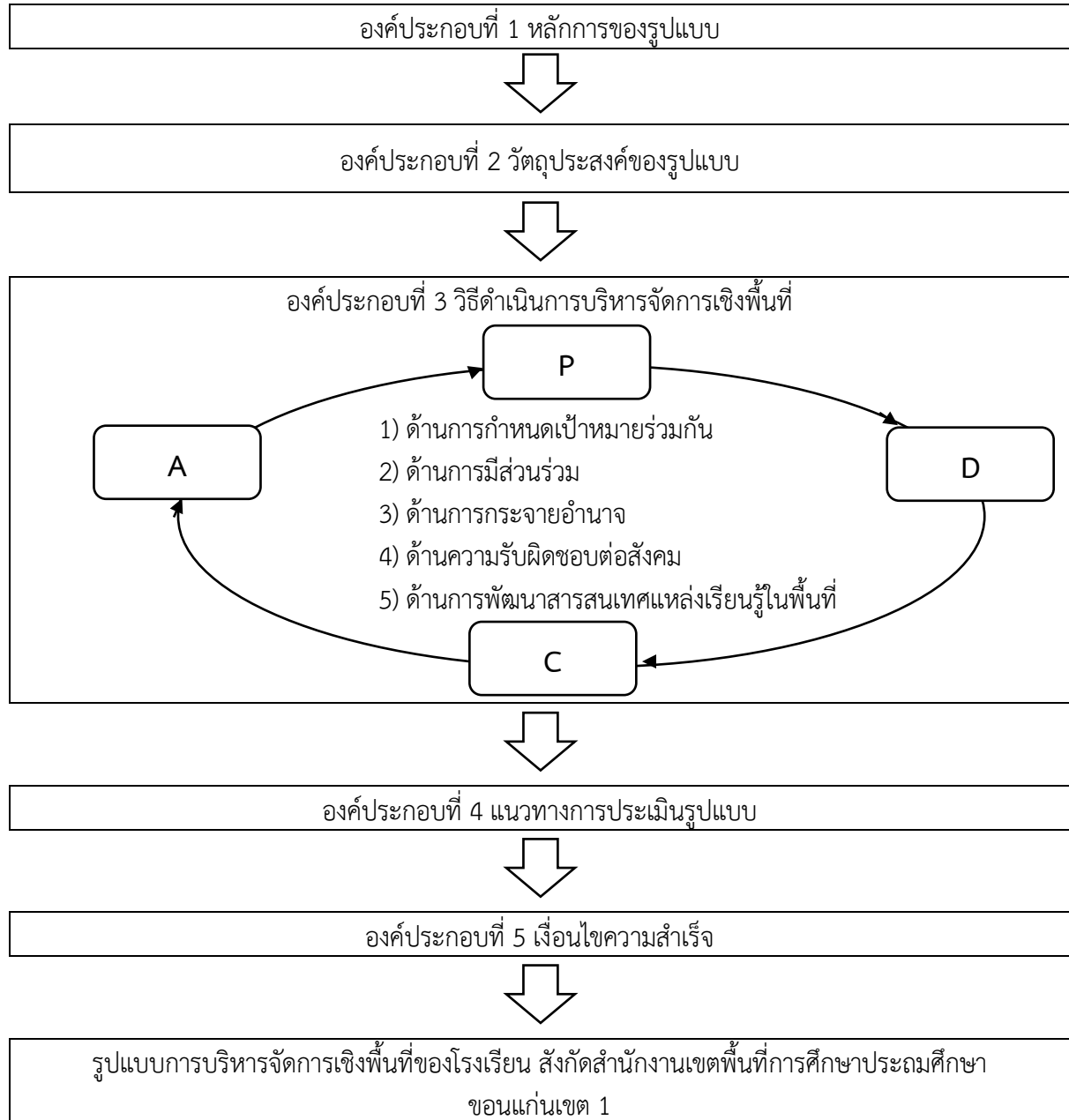
1.3 ลำดับความต้องการจำเป็นการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านการกระจายอำนาจ ลำดับที่ 2 ด้านการพัฒนาสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ ลำดับที่ 3 ด้านการมีเป้าหมายร่วมกัน ลำดับที่ 4 ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และลำดับที่ 5 ด้านการมีส่วนร่วม ดังที่ Delancy (2000) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนต่อการกำหนดหลักสูตรการสอนของโรงเรียนมีผลต่อวิสัยทัศน์นักการศึกษาและความคิดเห็นแตกต่างกัน ทำให้เกิดประโยชน์ในกระบวนการตัดสินใจและทำให้ไม่เกิดความขัดแย้งในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ Pryor (2005) ซึ่งพบว่าการมีส่วนร่วมในชุมชนเกิดจากความต้องการของชุมชนเอง โรงเรียนควรจะต้องรู้รื้อในการพยายามสร้างความร่วมมือมากกว่าการหวังพึ่งให้ชุมชนเข้ามาช่วยพัฒนาโรงเรียน โดยอยู่บนพื้นฐานของการกระจายอำนาจ การบริหารตนเองโดยอิสระ การมีส่วนร่วม การเกื้อหนุน การพัฒนาทั้งโครงสร้าง การรับผิดชอบต่อตรวจสอบได้ (ประจวบ หนูเลี้ยง และคณะ, 2558) มีลำดับความต้องการจำเป็นในภาพรวมเท่ากับ 0.217 สอดคล้องกับวิจัยของ วรชัย วิภูอุปโคตร (2564) ซึ่งพบว่า มีดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นเฉลี่ยรวมเท่ากับ 0.413

2. ผลการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 สรุปได้เป็น 5 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบองค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ องค์ประกอบที่ 3 วิธีดำเนินการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน การมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจ ความรับผิดชอบต่อสังคมและการพัฒนาสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ องค์ประกอบที่ 4 แนวทางการประเมินรูปแบบ องค์ประกอบที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ ผลประเมินความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยได้นำร่างแนวทางที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้คำแนะนำมาปรับปรุงแก้ไข และให้ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกันตรวจสอบยืนยันโดยการสนทนากลุ่ม และประเมินความเหมาะสม จึงได้ข้อมูลทั้งประกอบด้วยข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ กำหนดเป็นวิธีดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม และนำกระบวนการบริหารของวงจรเดมมิ่ง (PDCA) ตามที่ สุธรรม ธรรมทัศนานนท์ (2561) ได้เสนอไว้ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ P คือ Plan หมายถึง การวางแผน โดยเลือกปัญหาและตั้งเป้าหมายร่วมกันทั้ง ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน D คือ Do หมายถึง การนำแผนหรือวิธีการแก้ไขปัญหามาได้กำหนดไว้ร่วมกันไป ใช้ในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน เป็นการนำแผนแก้ปัญหามาสู่การปฏิบัติ C คือ Check หมายถึง การเปรียบเทียบผลการดำเนินงานกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยนำข้อมูลก่อนการดำเนินงานและหลังการดำเนินงานมาเปรียบเทียบกัน A คือ Act หมายถึง ปรับปรุงการดำเนินการให้เหมาะสม ดังที่ สมาน อัครภูมิ (2557) ได้กล่าวว่า การตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบ ซึ่งโดยทั่วไปอาจจะเลือกวิธีใดวิธีหนึ่งตามความเหมาะสมของรูปแบบ เวลา และงบประมาณ ในการดำเนินการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วาสิกา อัครนิธย์ และคณะ (2562) พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ประเมินโดยผู้บริหารสถานศึกษา และครู จำนวน 17 คน มีเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและความเป็นประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังที่ Eisner (1976) ได้เสนอแนวคิดในการประเมินรูปแบบโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมีวิธีการแตกต่างจากการดำเนินการเชิงวิทยาศาสตร์ หรือเชิงปริมาณ เนื่องจากการศึกษาในบางเรื่องต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าตัว

เลขที่นำมาพิจารณาสรุป สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญเพิ่ม สอนภักดี และคณะ (2559) พบว่า มีความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด มีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ตามการทบทวนวรรณกรรมที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขึ้นมาใหม่ ซึ่งหน่วยงานทั้งสถานศึกษาภาครัฐและเอกชน สามารถนำผลงานการวิจัยไปปรับใช้กับบริบทของสถานศึกษาได้

สรุป

สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย พบว่า ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ($\bar{x} = 3.83$) ด้านการมีส่วนร่วม ($\bar{x} = 3.79$) ด้านการมีเป้าหมายร่วมกัน ($\bar{x} = 3.78$) ด้านการพัฒนาสารสนเทศ แหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ ($\bar{x} = 3.74$) ด้านการกระจายอำนาจ ($\bar{x} = 3.64$) สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย พบว่า ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ($\bar{x} = 4.63$) ด้านการมีเป้าหมายร่วมกัน ($\bar{x} = 4.58$) ด้านการพัฒนาสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ ($\bar{x} = 4.57$) ด้านการกระจายอำนาจ ($\bar{x} = 4.55$) ด้านการมีส่วนร่วม ($\bar{x} = 4.54$) ลำดับความต้องการจำเป็นเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย พบว่า 1) ด้านการกระจายอำนาจ 2) ด้านการพัฒนาสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ 3) ด้านการมีเป้าหมายร่วมกัน 4) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และ 5) ด้านการมีส่วนร่วม ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ย 4.72 ความเป็นไปได้มีค่าเฉลี่ย 4.79 ความเป็นประโยชน์มีค่าเฉลี่ย 4.89

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยพบว่า ลำดับความต้องการจำเป็นด้านการกระจายอำนาจ มีความต้องการจำเป็นอยู่ในอันดับที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความต้องการที่จะกระจายความรับผิดชอบในการบริหาร ให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการร่วมคิด ร่วมทำ การบริหารทรัพยากรให้มีความเหมาะสมโดยการมีส่วนร่วม รวมไปถึงการกำกับ ติดตาม สะท้อนผลการดำเนินงานเพื่อนำผลที่ได้ไปพัฒนาการบริหาร ซึ่งเป็นการพัฒนาการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพ ระดมทุนและทรัพยากรให้กับโรงเรียน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และตอบสนองความต้องการของชุมชนในแต่ละท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป ดังนั้นหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรประเมินความต้องการจำเป็นให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในแต่ละพื้นที่ รับฟังข้อคิดเห็นและปรับให้เข้ากับบริบทสถานศึกษานั้น ๆ เพื่อให้การใช้รูปแบบการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

สถานศึกษาส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษานำรูปแบบการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียน ไปใช้ในการทำงาน โดยให้การสนับสนุนด้านต่าง ๆ รวมถึงการบริหารงาน บริหารคน บริหารเงิน และบริหารชุมชน โดยมีการ กำหนดเกณฑ์มาตรฐาน กำกับ ติดตาม และประเมินผลเป็นอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งสร้างแรงกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียน รักและตระหนักในโรงเรียน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัย ศึกษา ในการติดตามและประเมินผลของการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1
2. ควรมีการศึกษาโปรแกรมที่ช่วยยกระดับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1
3. ควรมีการศึกษาวางแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ให้มีความต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

เอกสารอ้างอิง

- ชาโต มานาบุ. (2559). การปฏิรูปโรงเรียน แนวความคิด “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” กับการนำทฤษฎีมาปฏิบัติจริง. โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
- นิพนธ์ ยอดดี (2564). การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัย หาดใหญ่
- บุญเพิ่ม สอนภักดี, ฉลอง ชาตบุระชีวิน, และสุกัญญา แซ่มซ้อย. (2559). รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อ พัฒนาการจัดการศึกษา ของโรงเรียนในสังกัดเทศบาล. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์, 18(4), 99-113. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/edujournal_nu/article/view/70960
- ประจวบ หนูเลี้ยง, เด่น ชะเนติยง, และนวลพรรณ วรรณสุธี. (2558). การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา แบบมี ส่วนร่วมของจังหวัดพัทลุง. วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 28(2), 232-253. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/view/43218>
- พชรภรณ์ สิงห์สุรี. (2558). การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง จันทบุรีและตราด [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- มนต์นภัส มโนการณ (2561). การปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานกับการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่. วารสารวิชาการ ศึกษา, 19(1), 1-15.
- เมตต์ เมตต์การณจิต. (2553). การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และราชการ (พิมพ์ครั้งที่ 2). บัค พอยท์.
- วรชัย วิภูอุปโคตร. (2564). การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน. วารสารปัญญาภิวัฒน์, 13(3), 320-332. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/pimjournal/article/view/242784>
- วาลิกา อัครนิมิต, ไชยา ภาวะบุตร, และเพลินพิศ ธรรมรัตน์ ธรรมรัตน์. (2563). กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความ ร่วมมือเพื่อพัฒนาโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี. วารสารมหาวิทยาลัย ราชภัฏร้อยเอ็ด, 14(3), 72-80. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/reru/article/view/235936>
- สมหมาย อำดอนกลอย. (2556). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัย ราชภัฏวชิรวิทยาสงคราม, 7(1), 1-7. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/GraduatePSRU/article/view/55490>
- สมาน อิศวภูมิ. (2557). การบริหารสถานศึกษาตามแนวการปฏิรูปการศึกษายุคใหม่ (ฉบับปรับปรุง). คณะครุ ศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563ก). การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของภาคประชาสังคม/ผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียตามร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. กระทรวงศึกษาธิการ. <https://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/1753-file.pdf>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563ข). ภาคประชาสังคมเพื่อการศึกษา. คณะอนุกรรมการสภาการศึกษา ด้านบทบาทของภาคประชาสังคมเพื่อการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2566). รู้จักและเข้าใจการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา. กลุ่มพัฒนา นโยบายด้านการมีส่วนร่วมและการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาระบบ การเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

- สุธรรม ธรรมทัศนานนท์. (2561). เอกสารคำสอน รายวิชา0501702 หลักการ ทฤษฎีและแนวปฏิบัติทางการบริหารการศึกษา. ภาควิชาการบริหารและการพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุธีรัตน์ ใจจันทร์. (2565). แนวทางการบริหารเครือข่ายกลุ่มโรงเรียนเขตอำเภอบางระกำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
- Delancy, R. K. (2000). *Parent Participation in District-level Curriculum Decision Making: A Year in the Life of a School District* [Unpublished doctoral dissertation]. University of Washington
- Eisner, E. (1976). Education Connoisseurship and Criticism: Their Form and Function in Education Evaluation. *Journal of Aesthetic Education*, 10(3/4), 135-150. <https://doi.org/10.2307/3332067>
- Gustavo, W. (1992). *The meaning of participation*. Habinet.
- Pryor, J. (2005). Can Community Participation Mobilise Social Capital for Improvement of Rural Schooling? A Case Study from Ghana. *Journal of Taylor and Francis*, 35(2), 193-203. <https://doi.org/10.1080/03057920500129882>